

Egy elfelejtett népzenei játékgyűjteményről

Az óvodai zenei nevelés múltja után érdeklődve figyeltem fel *Molnár Imre—Lajtha László: Játékország* (Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1929.) c. méltánytalanul elfelejtett kötetére. Dr. Molnár Imre, akiről a Zenei lexikonból megtudható, hogy 1888-ban született, zeneíró, dalénekes és énektanár. 1933-tól 1959-ig a Zeneművészeti Főiskola magánénektanára volt (többek között Gyurkovics Mária is tanítványai közé tartozott). A kiváló énektanárról senki nem gondolta, hogy a népzenealapú iskolai (népiskolai és óvodai) zenei nevelésnek is avatott, úttörő propagátora volt.

A másik szerző dr. Lajtha László kiváló zeneszerző 1892-ben született. A népzene-kutatás jeles személyisége, aki Bartók és Kodály segítőjeként, irányításuk mellett, alig 18 évesen kezdte népzenei kutatómunkáját. A Molnár Imre és Lajtha László által összeállított *Játékország* nagyszerű vállalkozás, hiszen 1929-ben jelent meg, abban az időben, amikor a népzene a másfajta, magyartalan zenei anyagok mellett kapott csupán helyet a magyar iskolai és óvodai zenei nevelésben.

A két kiváló szakember vállalkozását akkor értékelhetjük jelentőségének megfelelően, érdemben, ha ismerjük Kodály idevágó megállapítását az 1840—1890 közötti óvodai és iskolai zenei gyűjteményről. Meg kell jegyezni, hogy elmarasztaló véleménye az 1890—1940 közötti fél századra is nyugodtan vonatkoztatható. „Aki nem lapozza át e fél század iskolai és óvodai gyűjteményeit, nem lehet képe róla, micsoda nemzetpusztító merénylet készült itt gyermekeink, s bennük az egész magyar jövő ellen. Ahová eljutott, kipusztította a még megmaradt hagyományt. Többek között betetétzte az iskolázott értelmiség elidegenedését a nemzeti hagyománytól.” (A Magyar Népzene Tára I. Gyermekjátékok. Szerk.: Bartók Béla és Kodály Zoltán. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1957. III. kiadás. Kodály Zoltán: Előszó XVI. lap.)

A kötet 82 oldalnyi terjedelmű népzenei játékgyűjtemény, az iskolai zenei nevelés számára. Valamennyi dalosjáték kottával együtt szerepel, és az egyes játékokhoz jól érthető játékleírás, szabálymagyarázat társul olyan formában, ahogyan azt énektanár a nevelőnek ismertetnie kell, illetve a játékot irányítani. Ezenkívül egy vagy több ábra is szolgálja a megértést, illetve az érdeklődés felkeltését.

A 3—71. oldalon találhatók a dalosjátékok. A 72. oldalon „Álljon szobrot!” c. alatt a zálogkiváltással kapcsolatos „büntetési feladat”-ról találunk ismertetést az „Éljen ő...” kezdetű dallal kiegészítve. A 73. oldalon a „Zálogkiváltás” cím alatt 11 feladatot ismertetnek. A 74—75. oldalon Énekes mondókák, a 76—79-en a Mondókák-at találjuk. A 80—82. oldalon vannak a Kiolvasó mondókák.

Az illusztrációk rendkívül plasztikusak, kifejezőek. Horváth Jenő rajzain látjuk: mennyire azonosult Molnár Imre és Lajtha László elképzeléseivel. A gyermeki játék örömét fejezik ki.

A címlapon az alábbi ajánlást olvashatjuk: „Nektek ajánljuk e játékkönyvet magyar fiúk, magyar lányok szívetek vidulására, lelketek gyönyörűségére, testetek erősítésére.”

A magyar alsófokú zenei nevelés — iskolai és óvodai — történetének kutatása igen tanulságos. A jelen gyakorlat alapjáról szemlélve a XIX. és a XX. század első 4

évtizedének zenei nevelési anyagát, nehéz megbarátkozni azzal, hogy jelentős haladás alig-alig mutatkozott egy évszázad alatt. Annak ellenére, hogy időnként akadt egy-egy világosan látó kiváló muzsikus-pedagógus, aki igyekezett meggyőzni az illetékeseket, hogy a magyar zenei nevelés alapja csak a néphagyomány lehet, nem valósult meg a magyar népzenei alapú alsófokú zenei nevelés koncepciója.

A múlt század vége felé Sztankó Béla Daloskönyve igyekezett utat vágni az idegen zenei elemeket alkalmazó, néphagyományoktól elidegenedett zenei nevelés útvesztőjében. A magyar tanítóság által összegyűjtött hatalmas népzenei anyagot dr. Kiss Áron bocsátotta útjára 1891-ben, lehetőséget adva az idegen hatások leküzdésére. „Magyar gyermekjáték-gyűjtemény”-e nagyon nagy jelentőségű munka, üstökösként ívelt fel zenei nevelésünk egére, s ugyanúgy enyészett el. A vakító fény után több évtizedes sötétség, homály borult ismét a népzenei alapú zenei nevelés koncepciójára.

Alig két évvel Kiss Áron kötetének megjelenése után 3 társszerzővel — Pósa Lajos, Péterfy Sándor és Tihanyi (Luttenberg) Ágost — Daloskönyv címmel megjelent az eredeti mű „karikatúrája”, a *magyar népi irányú nemzeti nevelés jelszóval*. Míg addig általában népdalok dallamára énekeltették az idegenből átvett, magyarra többnyire rosszul fordított, nyakatekert szövegű és egyéb nem költői kvalitású verseket, ez az irányzat Pósa Lajos verseit és az eredeti, Kiss Áron-i gyűjtemény népköltési anyagát használta fel, de megfosztotta Péterfy és Tihanyi a népdalokat, népi dalosjátékokat dallamuktól, és helyettük ők írtak „gyermeknek való dallamokat”. Így alakult át a zenei nevelés koncepciója féloldalassá. Nem döbbsentek rá, hogy ugyanolyan rossz az egyik, mint a másik zenei nevelési gyakorlat. Sajnálatos módon alig változott valamit a helyzet, egészen 1940–41-ig, Kodály: Zene az óvodában c. nagy hatású tanulmányának elmondásaig-megjelenéséig.

Ebben a kilátástalan helyzetben világító fátyla a dr. Molnár Imre és dr. Lajtha László által összeállított alapvetően népzenei alapra épülő Játékország c. gyűjtemény. A szerzők nem használják a népzene, népi gyermekjáték, népdal meghatározásokat, ennek ellenére kevés kivétellel egy jelentős népijáték-gyűjteményt adtak közre 1929-ben, több mint 10 évvel Kodály óvodai és iskolai zenei koncepciójának deklarálása előtt.

A népzenekutató és zeneszerző Lajtha László feltehetőleg saját gyűjtésének anyagát adta, a zenei szakíró, jelentős énekpedagógus pedig bizonyára az iskolás gyermekekhez való alkalmazás munkáját végezhetette.

A két kiváló muzsikus munkája ma is rendkívüli hatást gyakorol arra, aki a kor zenei nevelési gyakorlatát és anyagát elemzi.

A zenei anyagon túl igen jelentős a *játékok, szöveggel, szabállyal* való kiadása, az a gyermekközzeli stílus, amely a gyermek és a népzene szeretetét, ismeretét egyaránt sugározza.

Sajnos, *döntő áttörést nem hozott* a „Játékország”, jelentősége mégis rendkívüli. Az iskolai és óvodai zenei nevelés népzenei alapra való helyezéséhez az olyan kiváló muzsikus, zeneszerző-pedagógus Kodály-elődök is hozzájárultak, mint dr. Molnár Imre és dr. Lajtha László, akik szívügyüknek tekintették a magyar gyermekek zenei nevelését. Nem írták le, de kitetszik az egész gyűjteményből — melyet később Kodály fogalmazott meg —, hogy a magyar gyermekeknek nem csak anyanyelvük, de zenei anyanyelvük is magyar legyen. Jankovich Ferenc 1935-ben így méltatta Molnár–Lajtha Játékország-át: „E szerzőpáros egyenesen a magyar nép gyermekeinek ajkáról szakítja darabjait, oly darabokat, amelyeket a magyar néplélek feltárói, Bartók és Kodály ismertek fel.” (Mészáros István: Egy jelentős hazai óvodapedagógiai mozgalom az 1930-as években. Óvodai Nevelés, 1983/7–8. 233. lap.)